

Dolors Cinca i Pinós (1963-1999)¹

Ovidi Carbonell i Cortès

Universidad de Salamanca. Facultad de Traducción y Documentación

37008 Salamanca. Spain

¿Podrem fer, encara, en algun lloc, demà,
una petita dringadissa falsa de gots de plàstic amb un dit de cava?

Anna AGUILAR-AMAT, «Dolors Cinca»

No és possible fer justícia en unes quantes línies a una impressionant trajectòria docent, investigadora, professional i humana. Dolors tenia, semblava, el do de la ubiqüitat i el d'allargar el seu temps infinitament per fer coses que altres no podríem somniar; era una arabista i traductora excel·lent i professora entranyable, però per damunt de tot era una gran persona que contagiava la seva intensitat i bon humor.

També és ben poca cosa dir que Dolors Cinca i Pinós ha estat una de les traductores més rellevants de la llengua àrab a la catalana. Això és cert, sens dubte. Però no ens podem estar d'afirmar que Dolors va ser un dels puntals, a casa nostra però també en tot el context hispànic, d'una veritable revolució en la traducció de la llengua àrab a les llengües europees —una revolució que ha trigat massa potser a arribar, i que ara es dol de la seva sobtada pèrdua.

Llicenciada en Filologia Semítica per la Universitat de Barcelona, Dolors Cinca i Pinós amplià estudis a la Universitat de Jordània, a Amman i a Tunis. El 1988 va començar la seva carrera docent a la que llavors era l'Escola Universitària de Traducció i d'Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona, impartint classes de traducció de l'àrab al català i al castellà. Gairebé al mateix temps, va publicar *Principi i fi* de Naguib Mahfuz, una de les novel·les més famoses del qui aleshores era un flamant Nobel àrab. Des del començament, les traduccions que Dolors va fer de literatura àrab contemporània es van caracteritzar per un acostament a l'obra original desproveïda d'exotismes innecessaris o d'altres biaixos ideològics que havien tenyit els tímids intents anteriors en qualsevol de les llengües hispàniques, i en aquest sentit Dolors anava pel camí obert per traductors pioners com Marcelino Villegas, María Jesús Viguera i altres al si del desaparegut Instituto Hispano-Árabe de Cultura.

1. Vull agrair a Gonzalo Fernández l'ajuda prestada per a confeccionar aquesta semblança.

Durant tres anys combinà la docència universitària a Barcelona amb estades d'alguns mesos a les Nacions Unides de Nova York, on exercia de traductora, va ser nomenada intèrpret jurat àrab-català pel Ministeri d'Afers Estrangers del Govern espanyol i finalment, el 1997, va guanyar definitivament la plaça de professora titular d'Universitat, amb el perfil de traducció àrab-català, a la Facultat de Traducció i d'Interpretació de la Universitat Autònoma de Barcelona.

L'any 1994 va participar en les primeres reunions que finalment cristal·litzaren en l'actual Escola de Traductors de Toledo, de la qual fou una de les fundadores. Col·laborà constantment en les activitats de l'Escola; per la seva experiència en l'ONU, s'encarregà d'impartir el taller anual de traducció de textos àrabs de les Nacions Unides. Participà, així mateix, en els seminaris de teoria i pràctica de la traducció alhora que col·laborava en diversos projectes de traducció de literatura contemporània. Aqueix mateix any van començar els contactes amb diverses ciutats europees per llançar un projecte editorial extraordinari en col·laboració amb la Fundació Cultural Europea, que havia de publicar simultàniament en alemany, castellà, català, francès, holandès, anglès i italià una selecció de textos autobiogràfics àrabs. Aquesta col·lecció única, anomenada *Memòries del Mediterrani*, aspira a presentar als lectors europeus «des d'una perspectiva àrab, facetes diverses d'una herència compartida»; en la península Ibèrica, Gonzalo Fernández Parrilla fou el coordinador de les traduccions al castellà i Dolors Cinca ho va ser de les traduccions catalanes, i a més fou l'encarregada de traduir *Història d'una ciutat: una infantesa a Amman*, del guardonat escriptor jordà Abderrahman Munif (Barcelona: Proa, 1996).

Els principis d'aquest projecte únic són fonamentalment els mateixos que amaren tota l'obra traductora de Dolors Cinca i l'esperit de l'Escola de Traductors de Toledo. Són els principis que hi ha al darrere de la revolució en la traducció àrab que esmentava abans: evitar consideracions ideològiques i foragitar l'èmfasi en la *diferència* —de manera que les veus àrabs se'n revelen pròximes i unides en un mateix corrent d'intel·lectualitat mediterrània. És l'acostament que veiem en les seves altres traduccions: *Només un altre any*, de Mahmud Darwix (1993), *Història d'una ciutat*, d'Abderrahman Munif (1996), *La tieta Safeia i el monestir*, de Baha Taher (1998), *Els pous de Betlem*, de Yabra Ibrahim Yabra (1999) —o les traduccions inèdites de l'obra de l'escriptor magrebí Abd-Al·lah Zerika.

A banda de la seva extensa dedicació a la llengua àrab contemporània, possiblement la cultura catalana recordarà Dolors Cinca per la traducció de *Les mil i una nits*, feta en col·laboració amb Margarita Castells, professora de la Universitat de Barcelona. La traducció, en tres gruixuts volums de més de 900 pàgines, és la primera que se'n fa al català, íntegra. Va rebre el 1997 el Premi Ciutat de Barcelona de Traducció i el Premi de la Crítica de Serra d'Or, i no és gens sorprenent, car a més de la tasca ingent i difícil que suposa el volum de l'obra, la traducció és un model de traducció cultural, de compromís entre la llengua i cultures de partida i la seva recepció catalana. Algun dia podrà fer-se, en profunditat i com es mereix, un estudi cabdal sobre la fraseologia i els nombrosos recursos conversacionals esmerçats en l'obra, que l'acosten a nosaltres sense entrar en conflicte amb les expectatives d'uns lectors acostumats, a causa de les traduccions castellanques, a un

exotisme exuberant, o a un laconisme aliè. La traducció catalana respecta allò que és meravellós i fantàstic tant per als lectors àrabs com per als europeus, però les converses quotidianes, els retrats de la vida àrab medieval, deixen de tenir aquell vernís d'alteritat que allunyen les societats. Ben al contrari, trobem sentiments, paraules, frases semblants a les nostres i ens hi sentim atrets, però d'una altra forma.

A la traducció literària hem d'afegir les seves reflexions crítiques sobre la traducció àrab-català, la seva labor docent i investigadora universitària, les tasques de gestió al Departament de Traducció i Interpretació de la ja Facultat de Traducció i d'Interpretació de la UAB —en fou secretària del Departament durant alguns anys—, el treball de traductora a l'ONU o com traductora jurada de l'àrab al català, o la seva contribució a la cultura catalana. Va participar en un projecte de col·laboració amb la Facultat de Tànger cap al 1992; també col·laborà en algun altre projecte d'abast internacional, *La identificación de los conflictos interculturales: la UE y el MAGREB en la prensa de élite (1994-1997)*, finançat per la Direcció General d'Estudis Superiors del Ministeri d'Educació i Ciència, i realitzada per un grup interdisciplinari de professors universitaris i d'ensenyament secundari de Barcelona en què s'analitzaren mostres dels diaris *El País*, *La Vanguardia*, *La Repubblica*, *Il Corriere della Sera*, *The Times*, *Le Monde*, *Süddeutsche Zeitung* i *Al Quds Al Arabi*. Finalment, el 1999 va ser nomenada vocal de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana.

Un frèndol d'activitat que no li impedí —tot i que injustament això no sol destacar-se en les semblances professionals— fundar una família i ser mare.

Podríem pensar que la traducció de l'àrab al català ha tingut menys temps per madurar que altres llengües, o que, com de vegades ocorre amb el castellà i l'anglès o el francès, la traducció catalana resta a la saga de les publicacions en llengua castellana. No és ben bé aquest, el cas. Encara que en català manca la rica tradició de traduccions que s'han fet de l'àrab medieval andalusí al castellà —motivades moltes voltes per raons ideològiques òbvies—, la traducció de literatura àrab *contemporània* és un fenomen relativament nou tant en castellà com en català. Diguem que la traslació de l'experiència literària, que simbolitza la veu de tants milions de parlants, va començar en català gràcies als esforços, sovint contra corrent, de persones com Dolors Cinca.

* * *

Assaigs

- 1992 «Al-Jahiz: 'La poesia no es pot traduir'», dins Edo Julià, Miquel (ed.), *Actes del I Congrés Internacional sobre Traducció*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, p. 843-850.
- 1994 «Traduir de l'àrab al català: escurçant distàncies», dins Bacardí, Montserrat (ed.), *Actes del II Congrés Internacional sobre Traducció*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, p. 357.
- 1996 *Oralitat, narrativa i traducció. Bases per a una traducció de* Les mil i una nits. Tesi doctoral dirigida per Basil Hatim. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona.

- 1997 [amb Margarita Castells] «La llarga història de les històries de 'Les mil i una nits'», *Lletra de Canvi* 42 (primer trimestre 1997), p. 33-36.
- 1997 «¿Mítico original gracias a una traducción?», *Livius* 9, p. 25-32.
- 1997 «*Las mil y una noches*: un ejemplo de traducción-edición», dins Morillas, Esther; Arias, Juan Pablo (eds.), *El papel del traductor*. Salamanca: Ediciones Colegio de España, pàgs. 129-142.
- 2000 «*Las mil y una noches*: un mito vigente», dins Fernández Parrilla, Gonzalo; Feria García, Manuel (eds.), *Orientalismo, exotismo y traducción*. Conca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, p. 209-216.
- 2000 «La traducción de Bayn al-Qasrayn o la recepción de la obra de Mahfuz», dins Hernando de Larramendi, Miguel; Pérez Cañada, Luis Miguel (eds.), *La traducción de literatura árabe contemporánea antes y después de Naguib Mahfuz*. Conca: Publicaciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, p. 107-116.

Traduccions

- 1989 [trad.] Mahfuz, Naguib, *Principi i fi*. Barcelona: Edicions 62.
- 1993 [trad.] Darwix, Mahmud, *Només un altre any*. Barcelona: Edicions 62 («Els Llibres de l'Escorpí», 10).
- 1995 [trad. i ed.] [amb Margarita Castells Criballés. Revisada per Jaume Creus] *Les mil i una nits*. Barcelona: Proa.
- 1996 [trad.] Munif, Abderrahman, *Història d'una ciutat: una infantesa a Amman*. Barcelona: Proa («A Tot Vent», 354).
- 1998 [trad.] Taher, Baha, *La tieta Safeia i el monestir*. Andorra: Límits.
- 1998 [trad.] [amb Margarita Castells Criballés] *Las mil y una noches. Según el manuscrito más antiguo conocido*. Barcelona: Destino.
- 1999 [trad. i ed.] [amb Margarita Castells] *La concubina del rei. Els millors contes de Les mil i una nits*. Barcelona: Proa.
- 1999 [trad.] Yabrā, Ibrāhim Yabrā, *Els pous de Betlem*. Barcelona: Proa.
- 1999 [trad. i ed.] *Les mil i una nits. Material auxiliar*. Barcelona: Editorial Vicens-Vives.
- 2000 [trad. i ed.] *El geperut i altres contes de Les mil i una nits. Educació Primària. Material auxiliar*. Barcelona: Editorial Vicens-Vives.
- 2001 [amb Margarita Castells] *Las mil y una noches*. Vol. 2. Barcelona: Destino.

Ressenyes

- 1998 Hatim, Basil, *Communication Across Cultures, Translation Theory and Constrastive Text Linguistics*. (*Quaderns. Revista de traducció*, 2. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona).
- 1999 Carbonell i Cortès, Ovidi, *Traducir al Otro. Traducción, exotismo, poscolonialismo*. (*Quaderns. Revista de traducció*, 3. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona).